

21.88x35.4	31	3	עמוד	הארץ - כותרת	14/05/2013	36981101-9
המרכז הבינתחומי הרצליה דוקטור אלי כרמון - 84260						

בהזירתו של אסד

שלושה אירועים שהתרחשו כמעט במקביל בשבועיים האחרונים בסוריה – הטבח בסונים במערב המדינה, התקיפה שיוחסה לישראל בעומקה וביקורו של שר החוץ קרי במוסקווה – משנים את כללי המשחק. בפני נשיא סוריה ניצבות כעת ארבע אפשרויות לצאת ממצבו הקשה

ג'קי חורי

רוב במוסקווה". עם זאת, בינתיים לא נראה באופק כינוסה של ועידה זו בשל מחלוקת על זהות המשתתפים בה.

באופוזיציה התנגדו עד עתה כי אסד יישאר בתפקידו, ואולם ביימים אלה, עם הבנתם כי האמריקאים לא צפויים ככל הנראה להתערב צבאית בנעשה במדינה, הם מקיימים דיונים על מתווה מדיני זה. קיימת אפשרות נוספת, שלפיה אסד ינסה להישאר בתפקיד לפחות עד הבחירות לנשיאות, שנקבעו למארכס 2014, ואולם זו נראית קלוישה משתי סיבות: הזמן שיחלוף עד אז, והקושי הרב לקיים בחירות בסוריה במצבה הנוכחי, כשבאזורים נרחבים אבדה השליטה.

כך או כך, בכיר באופוזיציה הסורית, שנחשב לאחד מסמלי האופוזיציה עוד בתקופתו של חאפז אל-אסד, דוחה את שני התרחישים גם יחד. "מדינה עלאוית היא התאבדות מבחינת אסד – כי לא תשרוד במצב הקיים – ואילו הפתרון המדיני כולל ויתור על סמכויות, בעיקר השליטה בצבא, ולכן גם הוא התאבדות שהמשטר לא ייתן לה יד".

לדבריו, לאסד תסריט ברור אחד בלבד – ללכת על כל הקוויפה – וזאת יעשה בהפעלת כוח רב יותר על האוכלוסייה האזרחית והמורדים מצד אחד, ומצד שני הבלטה של כשלי האופוזיציה, וביעיקר השתלטותם של הארגונים הסלפיים ואל-קאעדה על המדינה. באמצעות החרפה שכזו וזליגת הקרבות למדינות השכנות, הוא ציין, מעוניין אסד לאלץ את מדינות העולם להתערב לעזרתו. "אסד מנסה ליצור חזית פנימית מול האופוזיציה, זאת אומרת לפגוע במהפכה מבפנים", הוא אומר, "וזאת באמצעות חלוקת משאבים וקבלת תמיכה מחוגים דתיים ופוליטיים, הצגת רפורמות והידברות, ובמקביל הפעי לת יותר כוח ואש תותחים ומטוסים וטילים על מי שמתנגד".

באופוזיציה התנגדו שאסד יישא, גם ללא סמכויות, אך כעת דנים באפשרות

אסד עלול להשתמש בזליגת קרבות לשכנים כדי לאלץ את העולם להתערב

"האופוזיציה לצערי עוזרת לו בכך שהיא מפולגת ולא מצליחה לגייס את הקהילה הבינלאומית. כך גם התחזקות הארגונים הסלפיים, ובראשם זרועות של אל-קאעדה", ציין עוד הבכיר באופוזיציה והוסיף כי התגובה הסורית הרשמית לתקיפה שיוחסה לישראל בעומק המדינה היתה גם היא חלק מניסיונו זה – בכך שהציג את ישראל והארגונים הקיצוניים באותו צד. להערכתו, מצב זה עלול להימשך חודשים ארוכים, אם לא תהיה התערבות צבאית מצד המערב שתכניע את אסד.

התערבות שכזו עשויה להחזיר אל הפרק אפשרות נוספת שהועלתה בכמה הזדמנויות בשנתיים האחרונות – והיא הימלטות של אסד מהמידינה. ככל הידוע, אסד טרם החליט על צעד שכזה, אבל הכרעה צבאית מצד המורדים – בין אם לבד ובין אם בסיוע המערב – יכולה לשנות מצב זה. בקיץ שעבר כבר עזבה אמו של אסד, אניסה, לדובאי, לפי פרסומים שונים, וזאת לאחר שפיצוץ שאירע במטה הביטחון הלאומי בדמשק – ובו נהרגו גיסו, הגנרל אסף שאווקת, שכונה אז האיש החזק ביותר בסוריה, וכן שר ההגנה דאוד ראג'חה – הבחיר עד כמה עמוקה התדירה למעגל הקרוב אליו. באותה תקופה דובר כי הנסיכות העשירה היתה זו שתקלוט את אסד ומשפחתו עם הפלת משטרו וגם ונצואלה, רוסיה ואיראן הוזכרו כאופציות מילוט. אבל התרחיש הזה, כמו אחרים, התאדה עם הזמן.

בזו אחר זו התנפצו כל התחזיות. מאז פרוץ ההפגנות בסוריה במארכס 2011, הועלו אין-ספור תרחישים בהישר לעתידו של הנשיא הסורי בשאר אל-אסד. רובם, ניתן לומר יותר משנתיים אהרי, התנפצו. מי שהעריכו כי שלטונו של אסד לא ישרוד יותר מכמה שבועות או לכל היותר חודשים בודדים – בדומה למנהיגי יתר מדינות ה"אביב הערבי" – התבדו. לא המודל התוניסאי ולא המודל המצרי התממשו, אסד לא נפל בכיכרות ולא הובא למשפט. כך עלה גם בגורל המודל הלבני, בהיעדר אופוזיציה מלוכדת וחוסר רצון מערבי להתערבות צבאית.

ואולם יותר משנתיים של מלחמת התשה בין המשטר לאופוזיציה מאז, שלושה אירועים שהתרחשו כמעט במקביל בשבועיים האחרונים עלולים להציב תנאים חדשים בזירה: הטבח שאירע בעיר בניאס במערב המדינה, התקיפה שיוחסת לישראל בעומק הסורי וביקורו של מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ון קרי, במוסקווה.

באשר לבניאס, האשים השבוע שר החוץ הטורקי אחמט דבוטולו את אסד בטיהור אתני במערב המדינה – וזאת לדבריו, במטרה להקים מדינת מפלט לבני העדה העלאוית. לפי דבוטולו, באזור שבין העיר חומס ועד לרצועת החוף החל צבא אסד בתוכנית הטיהור באמצעות רצח ופינוי בני העדה הסונית והבטחת רוב עלאווי מובהק. שר החוץ הטורקי טען כי זהו פתרונו האחרון של אסד, לאחר שנכשל בדיכוי המהפכה בכל האמצעים העומדים לרשותו.

עם הערכה זו מסכים ד"ר אלי כרמון, חוקר במכון למדיניות נגד טרור במרכז הבינתחומי בהרצליה. לדבריו, אסד יחתור להקים מדינה עלאוית בין טורקיה ולבנון שגבולותיה חוף הים במערב והערים חאלב וחומס במזרח – תוך ניסיון להשאיר מסדרון גישה לעיר הבירה דמשק. כרמון מציין כי רוב בני העדה העלאוית מרוכזים באזור ההר ומוסיף כי ההתנהלות בשנתיים האחרונות מעידה על ריכוז עוד ועוד עלאוויים במקום. לדבריו, גם הקרבות המתנהלים באזור הגבול הצ'פון-מזרחי עם לבנון מחזקים תרחיש זה, שכן הם מצביעים על רצון החיובבאללה והמשטר הסורי לשמור על פרוודור ללבנון, בעיקר בדיכווי כוזי האוכלוסייה השיעית. עם זאת, הוא ציין כי האפשרות שדמשק תישאר בשליטתו של אסד בתרחיש שכזה היא קלושה ביותר.

הקמת מדינה שכזו עלולה לפרק את סוריה לתת-מדינות, והכורדים יבקשו להקים מדינה בקצה המזרחי-צפוני, הדרוזים בגולן הסורי, ובין לבין תשרוד מדינה סונית גדולה. עם זאת, המצב הגיאופוליטי באזור, הקהילה הנוצרית הגדולה במדינה, שממנה לא ניתן להתעלם, וכן התינגדות המורדים גורמים לכך שהסיכויים כי תרחיש שכזה יהיה פתרון בר-קיימא נמוכים ביותר.

לדברי ד"ר סמיר עיטה – עורך הגרסה האלקטרונית בשפה העיבית של עיתון ה"לה מונד" הצרפתי ואיש אופוזיציה הנמנה עם קבוצה של אינטלקטואלים סורים עצמאיים – עיקר מאמצו של אסד כיום הוא לצבור הישגים צבאיים בשטח, לפני שהמעצמות יכפו עליו פתרון. "אסד מבין היטב כי הזירה הסורית הפכה להיות זירה בינלאומית", אמר עיטה בשיחה עם "הארץ". "המעצמות ובראשן ארה"ב ורוסיה אינן מעוניינות שהעימות יגלוש למדינות האזור – בעייקר לבנון, עיראק וירדן – והן יפעלו למנוע זאת". לדבריו, התקיפה שיוחסה לישראל בעומק הסורי בסוף השבוע שעבר, "היתה איתות לשני הצדדים שאם רוצים מעורבות חיצונית, ישראל תהיה במשחק הזה – ולכן עדיף ששני הצדדים יגלו גמישות".

לכן, לדבריו, באפשרותו של אסד לפנות להסדר מדיני לפי המיטווה שהוצג בוועידת ז'נווה ב-30 ביוני 2012 – שהניסוח העמום שלו הוא אולי הזדמנות פז מבחינת הנשיא הסורי. הוא עצמו לא יודח באופן מידי, ובמקביל תוקם ממשלה לאומית המקובלת על שני הצדדים, שלה יועברו סמכויות הצבא הסדיר ומנגנוני הביטחון. הסכמה על הסדר מדיני שכזה, אומר עיטה, יכולה להיות מברעת לפתרון המשבר. "בפועל הוא נשיא, אולם בלי שליטה בצבא ובממשלה, והאופוזיציה תצטרך לוותר על התביעה להסתלקותו כתנאי לכל הסדר עתידי תמורת ממשלה שתשלוט בפועל", ציין, "זה מה שיתבהר בוועידה הבינלאומית שסוכם עליה בין קרי לעמיתו הרוסי סרגי לבי

25.56x24.19	32	3	עמוד	כותרת	הארץ -	14/05/2013	36981138-9
המרכז הבינתחומי הרצליה דוקטור אלי כרמו - 84260							

התרחישים ארבעת

2. פירוק סוריה
 הקמת מדינה עלאוית עצמאית מאזור החוף עד לקו הערים הגדולות חאלב-חומס (עם אפשרות של מסדרון לדמשק)

1. נטישה
 הימלטות מסוריה לאחת מבעלות בריתו שתסכים לקלוט אותו

3. מתווה ז'נובה
 אסד יישאר בשלטון, אך סמכויותיו יועברו לידי ממשלה מוסכמת על המורדים

4. ללכת על כל הקופה
 המשך הקרבות בסיוע איראן וחיזבאללה - והפחדת העם והעולם כי ניצחון המורדים יוביל לנפילת סוריה לידי אל-קאעדה

